

Կ Ա Տ Ո Ն Ի

ՅԱՂԱԳՍ ԲԱՐԻՈՓ ԿԵՆՅԱՂԱՎԱՐԵԼՈՅ

ԹԱԳԻՄԱՆԵԱԼ Ի ԼԱՏԻՆԻ

ՅԱԿՈԲԱՅ ԴՊԻՐ ՃԱՄՃԻԶԱՏԷ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԴՈԼՍԵՅԻՈՅ Ի ԹՈՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՌՃՀԻ — 1723:

Համառոտ բան թարգմանչին առ,
քննեցողս (1):

Բաղումք սոացան զանհանն կա-
տոնի: Առաջին կատոնն գլուխ և
հայր եղև Պրեկիտսեան զարմին: Բի-
նմանէ բան ժխտութեան է այսպէս.
կատոն էր անուանի ճարտասան,
քաջ զօրագլուխ և ազնիւ խորհրդ-
դական: Սմանք եւս զսա քաջ փառ-
տարան անուանեցին, վասն զի յիւ-
րումն կենդանութեան քառասուն
անգամ զփառտաբանութեան գործս
արարեալ միշտ անգատապարտ գը-
տաւ, զոր առաջի դատաւորաց իբ-
րեւ զմահապարտ բամբասէին:

Երկրորդ կատոնն կոչեցաւ և Պրե-
կիտս, այլ և անուանեցաւ Չենսուրիտս,

(1) Սոյն աշխատասիրութեան թարգմանչին ինչ-
պէս յիշած է, Կոստանդնուպոլսի նստող Հռոմէի
Թագաւորի դեսպանատան թարգմանն է, պարսն
Յակովբ ճամճի զատէ կամ ճամճի օղու կոչեցեալ,
որդի Եղիայի և Հայրատանեաց եկեղեցւոյ հարա-
զատ զառակ և բարեկամ Նալեան մեծանուն Յա-
կոբ պատրիարքին, որ նորա բաղմաւբոս հմտա-
թեանն օգուտ քաղելու նպատակաւ քանի մը կտոր
գրեանք եւս թարգմանել տուած է, որոնց մէջ նը-
շանաւոր է Նեստորի փիլիսոփայութիւնը ին զԸԼ
խօզ, զոր թարգմանած եւ յիշեալ հանգուցեալ
պատրիարքին նուիրած է առանձին ուղերձով մը
1743 թուականին: Այլ, ինչպէս առաջիկայ թարգ-
մանութեան մէջ կ'երևաի, իւր դարուն ոճն է, և
իւր պարզութեամբը առաւելութիւն մը ունի գէթ,
բայց ինչպէս իւր ուղերձին մէջ կը խոտովանի,
իւր սրտանին թանկագին ժամանակէն զօգցած
ըլլալով, չէ կարողացած վերջին սրբագրութիւն-
ներն ընել իւր թարգմանութեանցը: Վերջիշեալ
Նեստորի թարգմանութեան ինքնագիր օրինակը
սուրբ Աթուոյս գրքատան մէջ կը գտնուի, հէջ 33:

այսինքն քաղաքագրիչ դատաւոր: Իր
նա ի հուսկուլայ գեղջէն մերձ ի
Հռովմ. վերացաւ սա ի բաղմաստ-
տիկ իշխանութիւն, զի նախ եղև
տրիրուն, այսինքն ժողովրդապետ
Աիկիլիոյ, յետոյ զօրագլուխ եղեալ
էառ գիլղին Ադիոնոյ. անդ թէպէտ
ծերացեալ ուսաւ զՅաւնաց բառն
ի Յեննիտէ, իսկ հուսկ յետոյ բը-
դեշիս եղաւ ի Հռովմ: Այս կա-
տոն է զորմէ ասեն թէ ի վերայ երկոյ
իրաց զղջացեալ իցէ յիւրումն կեն-
դանութեան. նախ՝ վասն նաւով
գնալոյ անդր՝ ուր հնար էր ոտիւքն
գնալ. երկրորդ՝ վասն երբէք ան-
ցուցանելոյն զօր մի պարտադ. երրորդ՝
վասն յայտնելոյն զգաղանի խորհուր-
դը՝ կնոջ իւրում: Սմա եղեն որ-
դիք երկու, որոց մինն քաջապէս
պատերազմեցաւ ընդդէմ Պերսէին,
Աիւսն որ Սոլիմոս անուանեցաւ ի
մօրէն, մեռաւ ի կենդանութեան
հօր իւրոյ: Գրեաց փրս աշնուա-
գոյնս ի վերայ իրաւագիտութեան:

Երրորդն է Սարկոս կատոնն՝ որ
էր ի քաղաքէն Յուդեայ և թոռն
որդի Պրեկիտի: Սուրբութիւն եղեալ
էր սմա գնալ երբեմն մերկ ոտիւք ի
մէջ ժողովրդեան, և երբեմն կարճ
հանգերձիւք երեւէր ի մէջ նոցա,
այսր ամենայնի առբերէր զպատճա-
ռ ըն ինքն տակով այսպէս. Օ ի կամիմ
սուրբեցուցանել զիս յանկայելուչ մի-
այն իրացն պատկառիչ:

Չորրորդ և վերջին կատոնն՝ որ
Վաղերիկոս մականուանեցաւ, էր
քերթողբան և բանաստեղծ, որ ու-
սուցանէր զբաղում օրդիս մեծամեծ
արանց ի քաղաքն Հռովմ: Սա եղև
շարագրող ներկայ Ռոմանաւոր գրոցս
համերական ոտնաշափութեամբ զոր
եւս յետինս ի բանաստեղծից ի մեր
լեզուս շարադրեցի, վասն այնր մա-

նաւանդ պատճառին զի ինձ երեւե-
յաւ յոյժ գեղեցկայարմար առ ՚ի
ուղղել զբարս երկոտարդաց քրիստո-
նէից : Իսկ քանզի (են) բառք ամանք
ի մէջ ոտանաւորացս զորս թերեւս
իմանալ չիցէ հնար ամենեցուն, և
վասն Հռովմէական քաղաքավարու-
թեան յանձն առ ի պատմել զնոցանէ :
Առաջին բառն է Բաղդն՝ որ կոչի
լատինեփար ֆոթոնաւա՝ եւ յունա-
րէն՝ Գիկի, և տառնէ վարն ֆէլէ :
Պատկերահանքն նկարագրեն զԲաղդն
իբրեւ զմատաղ և զմատաղ առաջ
աղջիկ մի՝ ունելով ՚ի ձեռին զանիւ-
մի զոր անգագար գլորմամբն հսկովէ :
Անաչ նկարագրեն զնա, վասն զի
ոչ ըստ արժանեացն իւրաքանչիւր
ումէք մարդոյ բաշխէ զյաջողու-
թիւնս : քանզի տեսանեմք որ ըստ
օրէ և բաղմիցս զանարժան անձինս
լինել ՚ի մէջ յաջողութեանց և գար-
ձեալ տեսանեմք զարժանիսն կալ
յաղքատութեան և յանաջողութե-
զի անաչառ լինելով չկարէ տեսնել
զարժանաւորութիւնն եւ զանարժա-
նութիւնն : Աւելի եւս ՚ի ձեռին իւ-
րում անիւ մի : Անիւս ոյս նշանակէ
զաջողութեանց անհաստատութիւն :
Քանզի տեսանեմք բաղմիցս զորս ՚ի
յինչս և ՚ի փարթամութիւնս բարձ-
րացեալ՝ գլորիլ և անկանիլ ՚ի գառն
աղքատութիւն և ՚ի մեծ թշուա-
ռութիւն, և զորս ՚ի գառն աղքա-
տութեան վերանալ ՚ի փարթամու-
թիւնս : Պատճառն է զի գլորելով
Բաղդին զանիւն, գլորին ընդ ան-
ուոյն և ՚ի վայր իջանեն որք էին ՚ի
վերին կողմն անուոյն, եւս թէ վերա-
ցեալ բարձրանան ստորեւ կողմուն-
քին : Այսն այս պատճառիս ասեն
փաստաբանքն՝ թէ որպէս անգագար է
գլորումն անուոյն, նոյնպէս անհաստա-
յաղքատութեւ և փարթամութեան

կայութիւնք : Արկորդ բառն է
Վէպ ժամն (առ ի թ), որ կոչի լատի-
նէ վար օկֆալտո, և յունարէն աֆոմի,
և տառնէ վար ֆրամի, զոր պատկերա-
հանքն նկարագրեն իբրեւ զօրոգա-
գնաց կոյտ աղջիկ մի, որ զառաջին կողմն
գլխոյն (ունի) լի հերովք, և գլխինն
հերովթառի : Այսն որոյ երբ հանդիպի
գնալ Վէպ ժամն, պարտ է մեզ գլոր-
կել զնա, և ձեռամբ բմբռնել զվար-
սիցն նորա, զի գիտացուք զօգտա-
կարութիւնն, Այլ թէ ոչ բմբռնեմք
զնա, անցանէ և ոչ եւս կարեմք ՚ի
ձեռս ձգել զնա՝ զի հերովթառի է յե-
տին կողմն գլխոյն : Այս երկու բառ-
քս են զորոց պատմել սակաւ բանիւ
ինչ ինձ հարկ եղեւ : Արդ սիրով ըզ-
սա (ընկալարուք) և վայելեցէք ՚ի փառս
Քրիստոսի և անձանցդ յօգտութիւն
և սղջ լերուք ՚ի տէր :

Յառաջաբանութիւն շարադրողին,

Տեսանելով զբազումս ՚ի մարդկա-
նէ ՚ի շաւղացն բարի վարուց յոյժ
մարբեալ, ինձ համարեցի հարկ ցու-
յանել կերպիւ իւրք զթիւր ճանա-
պարհս, զի ազնուապէս կենցաղաւա-
րելով վերքեանս պատուելիս արասցեն :
Աւրեմն, որդեակ իմ սիրելի, պատուէրա
ի քէն է պահել ի ստույգից քեզ զկերպ
բարեք կելոյ եւ կենցաղաւորելոյ :
Ընթերցիր մեծաւ մտադրութեամբ
զհետեւեալ պատուէրս իմ զի կարաւ
ցես իմանալ զամենայն, և գիտացիր
տուգիւ՝ զի ընթեռնուն և չիմանա-
լըն՝ զանց առնել է, վասն որոյ զԱյս
տուած աղաչեա, զճնոզս պատուեա,
զազգակիցս սիրեա, երկիր ՚ի վարժա-
պետէ, քեզ աւանդեալն պահեա,
պատրաստեա զքեզ յատենի, ընդ
բարիս գնա, ոչ հրաւիրեալ մի եր-
թար ՚ի խորհուրդ, միշտ լեր մարդու,

յոժարութեամբ տուր զողջոյնն : Հընազանդ լեր մեծագունից . ներեա փոքրագունից , զիրդ քո պահեա , ըզգրեանդ ընթերցիր , զընթերցեալն մի մոռանար . հոգ տար տան քում . լեր հեզ և խոնարհ , անպատճառ մի բարկանար , մի զոք արհամարհեր , զեզ կելեօք մի ծիծաղիր : Փոխ տուր , տես ում տացես . արդարութեան հետեւեալիր , մի ստէպ խրախճանս առնիցես . ննջելդ բաւականօրէն . զուխոս քո պահեա . լեր սակաւ արրիչ . պահեա զպարկեշտութիւն . վասն հայրենեացդ պատերազմեա . ժիր լեր և ոչ հեզդ : Խնդրեա զանմուլար խրատս . փախիր յանպարկեշտ կանանց . ամենեկն մի ստեր , բարեացն բարի ասա . մի լինիցիս չարսիս . զհամբաւդ մի կորուսաներ . ուղիղ դատեա . զճնողս համբերութեամբ յաղթեա . մի լինիր երախտամոռաց . գնա ՚ի ժողովն հըմտագունից , այսինքն ՚ի ձերակոյտն . առ և տուր զխրատ : Բարկութիւնդ դադարեցո . ստացիր զառարկնութիւն . մի ինչ վայրապար հաւատասցես , մի ինչ անմոռութեամբ արտացես՝ յուսալով ՚ի զօրութիւնդ . փախիր ՚ի խաղալոյ վէգս , պարկեշտ խաղօք շատայիր : Բան զքեզ փոքրագոյնն մի քամահեր . օտար բարեաց մի ցանկար . սիրեա զկողակիցդ , գիտունս արա զօրդիսդ . նախ լեր դու ՚ի ներքոյ օրինաց զօրս դու հաստատեցեր . ՚ի մէջ ընթերաց լեր սակաւախոս . իրաւանց զհետ գնա , և յօժար սիրով սիրեա :

(Շարունակէի) :

Մ Ե Մ Ա Պ Ա Տ Ի Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ

(Շարունակութիւն , տես թիւ 8 :

Ոհ , ինչպէս խիստ է պատժուած շատ անգամ զարգացման և կամայ կրթութեաց թողնիլը : Այն տեղից է շատերի այս անընդ դիմակալ փոխարկութիւնը՝ փոփոխակի զգացմունքներում . այս կախումը այս ներգաշնակութիւններից (Stimmungen), որոնք ինչպէս մի նուագարանի՝ կապակցութիւն ունին եղանակի հետ , կամ քմահաճոյքներից⁽¹⁾ , որոնք լուսնի նման փոփոխւում են , և բոլորի հետ միասին ինքնաճանաչ զգացման գրգռիլը , որ ամեն տեղ առիթ է գտնում իրան յանցաւոր , յետ ընկած և տարաբաղդ համարելու . կեանքի վրայ սիրտ չուներնալը , որով սիրտը ամեն բանից սարսափում է և իրա մէջ ոչ մի հնար չէ գտնում ընդ դիմակալելու : Շատ անգամ այս մասին է պակաս ինքնիշխանութեան բոլոր արարողական զօրութիւնը , որ մարդ սովոր է միայն իրա համար ապրելու և ոչ մի ժամանակ ուրիշի : « Իմ տարաբաղդութիւնըն էր , որ ուզում էի թէ՛ ամենքը ինձ սիրեն՝ առանց իմ միայն մի հատ անձը սիրելուն » . մի հոգի է խոստովանել , որը անափառութիւնից և անդադար շրջաճրջող աշխարհային ցանկութիւնից թշուառ չարչարանքներ կրելուց յետոյ՝ կրկին իրան գտաւ , իրա մեծահոգակ ինչ :

Ո՛ր շատ փորձուած բժիշկ՝ մեր և այլ ժամանակի կանանց հոգեկան ցաւերի պատճառները՝ այժմեան ջերմաւ

(1) Այս բառը թարգմանուած է գերմ. (Laune) բառից , սա Լատիներէն (Luna) բառիցն է առաջացել , որ նշանակում է լուսին . ուրեմն իսկզբանէ լուսնի հետ է համեմատուել այս կարողութիւնը և նրանից էլ անուն ստացել :